

Een eerste schetsontwerp met inkt voor een bankbiljet van f 20.—, opgedragen in 1909 aan Prof. A. J. der Kinderen - reproductie op ware grootte

f 20 in omloop werd gebracht, dat men overigens om andere redenen dan het æsthetisch aspect gaarne zal willen ontvangen. De kleuren zijn in de officieele beschrijving aangeduid als: paars, oranje-bruin, bruin-groen-blauw, grijs, bruin, groen, grijs met rood, grijs met bruin, bronsgroen. De voorstellingen zijn: een eskader van de 17de-eeuwsche Hollandsche oorlogsschepen, een gedeelte van een naar boven uitstralende zonnenschijf, een portret van wijlen H.M. de Koningin-Moeder, rozetten, kransen, de tekst van art. 208 van het Wetboek van Strafrecht op een lintvormige figuur, twee Amsterdamse stadsgezichten, de St-Nicolaaskerk en

de Geldersche kade met Schreierstoren.

Deze opsomming komt, met uitvoeriger aanduiding van nog andere onderdeelen, aldus voor in de aankondiging in de Staatscourant van 7 Maart 1940, nr 48. Het is geen grap en toch lijkt het of de samenstellers van deze aankondiging plagiaat pleegden! Wie opslaat hetgeen R. N. Roland Holst in 1915 schreef over de tegeltableau's, die het personeel van de Nederlandsche Spoorwegen aan de directie heeft aangeboden, ter eere van het 75-jarig bestaan, zal een verwante opsomming van zaken en krullen vinden, gekruid echter met de speelsche ironie, eigen aan Roland Holst, die daarmede het wanproduct van

Het jongste bankbiljet van Nederland (Maart 1940)

goede bedoelingen, dat nog altijd in het stationsgebouw bewonderd kan worden, de juiste maat gaf. Intusschen heeft de stijl van de tegeltableau's school gemaakt tot in 1940 toe. Op dit punt is nog weinig of niets verbeterd en de in 1915 glimlachend maar scherp gegeven commentaar onverzwakt geldig gebleven. Nog altijd wordt aanvaard als iets vanzelfsprekends, dat de eischen (reeds in 1909 door de firma Enschedé voor Der Kinderen geformuleerd) van belemmering van namaak niet vereenigbaar zijn met de eischen van zinrijk ornament en zinrijke beelden. Der Kinderen had deze op zijn wijze geformuleerd in een rijk en schoon geheel, zuiver van vlak-verdeeling, edel van verhoudingen en met een juist besef van hetgeen een versiering kan zijn. Ziet men daartegenover de geuite wenschelijkheid van een „portret, omdat de gelijkenis daarvan meer dan iets anders tot het publiek

spreekt. In dit opzicht schijnt een vrouwenportret, althans een baardeloos beeld nog de voorkeur te verdienen”, dan kan het niet verbazen, hoe Der Kinderen het tenslotte moest opgeven. Hetgeen altijd beter lijkt dan het toegeven dat ons het product 1940 bezorgde en niets anders beteekent dan het nog altijd voortduren van een geestesgesteldheid anno 1900. Dat het anders mogelijk is, dat dit verzet wel degelijk gebroken kan worden, bewijzen de Nederlandsche postzegels. Hoe men ook over de resultaten moge denken. Ze toonen een ander zoeken, een andere gezindheid, een beter plan, dan de tegeltableau's 1914 en onze geheele vaderlandsche bankbiljettentooi.

Wie neemt het op zich hierin grondig verbetering te brengen? Het is niet voldoende een kunstenaar te belasten met het ontwerp. Het is noodig een kunstenaar met graphisch inzicht te kiezen, noodig een juiste keuze te

doen. En dat kan! Want wij bezitten meer dan één kunstenaar die aan de graphische en decoratieve eischen kan voldoen. Mits hij officieel gesteund wordt en de eischen van bemoeilijking van namaak worden herzien, in plaats van aanvaard als een dogma. De moderne techniek van vervalschingen is ver gevorderd.

Het voorbeeld van mannen als Der Kinderen kan ons juist in tijden als deze naar den geest tot richtsnoer strekken. Hij, die de monumentale verten zag, wist dat groote maar ook kleine daden noodig zijn. Hij wist, dat „zeer zeker groote cultuurwerkingen noodig zullen zijn om de glorie der menschelijke vermogens weer in volle harmonische ontwikkeling te toonen, en gaarne wordt erkend, dat zij den weg te banen zullen hebben: ook de oude kunst dankte daaraan zijn diepste levenskracht”.

Doch tevens besefte hij voortdurend: „Wij moeten den weg vinden van de hoogten en vergezichten, die wij begeeren en vermoeden, naar de reële en actuele gegevens, waarin wij leven en werken.” „... ons hart blijft kloppen voor het werk dat zoo nabij is en dat onze toewijding zoo noodig heeft; onze plicht als artiesten is het te arbeiden en er voor te zorgen, dat de werkplaats van den dag ons ruimte en gelegenheid biedt.”

De constructieve taak, waartoe wij in den nood van nu meer dan ooit geroepen worden en die een krachtproef voor velen van ons zal zijn, strekt zich uit over het kleinste en het grootste deel van het levensorganisme. En hierin vonden wij steun tot het aangeven van nog steeds verzuimde mogelijkheden voor onze kunstenaars op een misdeeld gebied, dat niettemin zijn plaats heeft in het maatschappelijk leven.

A. M. Hammacher

VIJF ZOMERZEGELS 1940

Reeds eenige jaren biedt de reeks van vijf zomerzegels gelegenheid aan eenige graphische kunstenaars zich te oefenen in de bijzondere eischen, te stellen aan een portretzegel. Het zelf graveeren was reeds tot regel geworden. Ontwerp en uitvoering kwamen in één hand. Door de verdeling van de opdrachten over vier kunstenaars ontstond, ondanks een zekere eenvormigheid, toch een levendige afwisseling door karakteristieke verschillen in het graveeren en de conceptie van het portret. Kuno Brinks had de moeilijke opgaaf Vincent in beeld te brengen. Hij is niet vervallen in een poging tot het nabootsen van de typische factuur van Vincent. Straf en streng heeft hij de gegevens van een zelfportret¹ van Vincent graphisch omgezet. Mevrouw Reitsma blijkt — met Hartz — het meest beweeglijk. Zij zochten een actie: de handeling van het schrijven en van het schilderen. Deze opvatting is picturaal en plastisch vooral in de belichting en den achtergrond van Jan Steen. Levigne wist een zekere sierlijke fijnheid te brengen in zijn werk. In de reeks gezien heeft hij het meest allure; hij wist alle zwaarte te ontgaan, zijn werk kreeg iets lichts en is toch geserreerd. Letters en cijfers bleven — als vroeger — voor alle zegels eender. De opvatting is, dat deze noodzakelijke aanduiding van land en waarde over de beeltenis heen, als iets apart moet worden gezien. Deze opvatting kan worden bestreden. De tot nu toe gevonden oplossing lijkt niet bevredigend. Er zijn voorbeelden van een gelukkiger, graphisch gelukkiger, letter en cijfer en het bijeen zijn in één vlak

¹ Het tweede uit St Remy (no 29 cat. Scherjongde Gruyter)